

ОЛЕКСАНДРА ЦАЛАЙ-ЯКИМЕНКО

(27.03.1932 – 29.07.2018)

Українське музикознавство зазнало непоправної втрати. Після тривалої хвороби, 29 липня 2018 року, на 87-му році життя відійшла в горні світи видатна вчена, глибоко шанована світовим українством доктор мистецтвознавства, професор, педагог, дослідниця української музичної культури від давніших часів і до сучасності, член НСКУ та дійсний член Наукового товариства імені Шевченка Олександра Сергіївна Цалай-Якименко.

Майбутня дослідниця народилася на Полтавщині, у козацькому містечку Лубни, 27 березня 1932 року. Невдовзі, через голодомор, сім'я переїхала до Львова, де дівчина й здобула музичну освіту – у Львівській музичній школі-десятирічці й Львівській консерваторії ім. М. Лисенка (1958 р. закінчила фортепіанний та історико-теоретичний факультети, клас С. Людкевича). Паралельно викладала у львівських музичному й музично-педагогічному училищах. У 1959–1962 роках навчалася в аспірантурі при Київській консерваторії ім. П. І. Чайковського. У 1964 році захистила кандидатську дисертацію на тему «“Заповіт” Т. Шевченка в музиці – проблема співвідношення слова та музики в музичних інтерпретаціях поезії».

У 1963–1975 роках – старший викладач кафедри теорії музики Львівської консерваторії. Львівський період творчості О. Цалай-Якименко означений підготовкою до публікації унікальної пам'ятки української барокової доби – «Граматики мусикійської» (1723) – видатного композитора й теоретика М. Дилецького. Факсимільне видання цієї праці (1970) високого поліграфічного рівня містить паралельний друк тексту сучасною літерацією, велику наукову статтю-розвідку та коментарі дослідниці. Книга одразу набула статусу бібліографічного раритету та підняла позиції української музичної культури на вищий світовий рівень.

У 1975–1976 роках О. Цалай-Якименко працювала в Києві, у видавництві «Музична Україна». Наступні роки були присвячені педагогічним експериментам і розробці їх наукового підґрунтя. У 1976–1981 роках – директор та педагог Мар'янівської (Київська обл.) експериментальної школи ім. І. С. Козловського (виконавський напрям та загальна музична освіта). 1981–1992-го – керівник експерименту впровадження авторського свідоцтва на базі СШ та ДМШ м. Долини Івано-Франківської області. Ці експерименти відбувалися в тісній співпраці із чоловіком – Ярославом Воло-

ОЛЕКСАНДРА ЦАЛАЙ-ЯКИМЕНКО

димировичем Михайлюком. Саме подружжя Михайлюк – Цалай-Якименко впроваджували в учбову практику систему нових моделюючих пристроїв «Модус».

Від 1992 року музикознавиця повернулася до викладання у вишах і до ґрунтовних музичних досліджень. Тематика її наукових робіт розширилася, вона, як вчений, набула великого авторитету в науковому середовищі країни та за її межами: 1992 рік – в. о. доцента, 1999-й – доцент, 2005-й – професор кафедри музичної україністики Львівської музичної академії ім. М. Лисенка. За сумісництвом, – 1998–2006 роки, – викладала в Полтавському національному педагогічному університеті. Співпраця зі Львівською музичною академією тривала до 2014 року проведенням спільних тематичних лекцій. Також у ці роки вона підготувала до друку кілька вагомих праць, надрукованих видавництвом «Полтавський літератор». Серед них – і праця, присвячена видатному полтавцю, вченому-музикознавцю зі світовим ім'ям, «Володимир Оголевець. Структура тональної системи : в 2 т. Т. 1. Основи гармонічної мови. Т. 2. Введення у сучасне музичне мислення» (Полтава : Полтавський літератор, 2006) (вступна стаття та редактування – О. Цалай-Якименко).

У Львові до 80-річчя Олександри Сергіївни (27 березня 2012 року) Національною музичною академією ім. М. В. Лисенка і музичним факультетом Львівського національного університету ім. І. Франка було проведено конференцію, присвячену її творчій особистості. Відбулося також засідання Полтавської організації НСКУ, приурочене ювілею шанованої в Україні та світі музикознавиці (5 квітня 2012 р.).

Цього, 2018, року вона опрацювала невідому наукову працю свого вчителя – С. Людкевича – «Про панщину на Україні» (у народних піснях), яку планувала надрукувати в «Наукових записках» львівського центру Наукового товариства імені Шевченка. Також закінчувала роботу над роз-

шифровками музичних записів вокалізів зі збірника «Духовні співи давньої України». Однією з останніх публікацій стала книга «“Заповіт” Тараса Шевченка в музиці», де нею було зроблено аналіз понад п'яти десятків творів на цей вірш, і в якій відкритися нові грані поезії Великого Кобзаря. Презентація книжки відбулася 24 березня 2014 року в рамках фестивалю «Дні Миколи Лисенка у Полтаві» (сигнальний екземпляр книги).

Олександра Сергіївна стала визнаною дослідницею української музики різних історичних часів, ґрунтовно вивчала теоретичні проблеми співвідношення слова і музики, музикальність поезії Т. Шевченка та її втілення й інтерпретацію в музиці. Головні риси її наукового методу – фундаментальність та всеохоплююче вміння проникнути у глибину досліджуваних явищ, володіння витонченими методами аналітичних спостережень над музичними текстами, а також більш ширшими явищами культури в контексті процесів музично-історичного розвитку. Окрім того, учена приділяла значну увагу й розробці сучасних педагогічних методів музичного виховання. Дослідниця своєю натхненною і наполегливою працею відродила низку духовних і наукових надбань минулих часів, збагативши національну культуру пам'ятками високої історико-мистецької вартості. З-поміж них особливо вагомими є підготовані нею до публікації «Граматика мусикійська» Миколи Дилецького» (1970) і «Духовні співи давньої України» (2000).

О. Цалай-Якименко активно відгукувалася на всі питання, що ставили перед нею та її колегами життя і творча діяльність. Вона була щирою патріоткою своєї країни, віддано служила національній культурі – тій царині, де найбільш яскраво міг розкритися її талант.

Вічна та світла пам'ять справжньому професіоналу, вченому і патріоту України – Олександрі Сергіївни Цалай-Якименко.